

Religion & Democracy

6-7 november 2017

Arrangör: MSB och Malmö högskola (Aje Carlbom)

1. Vad menar vi med Muslimska brödraskapet i Europa?
2. Vad vill de?
3. Hur arbetar de?
4. Utgör de ett hot eller en möjlighet?

Muslimska brödraskapet i Europa

De första bröderna kom till Europa på 1950- och 1960-talen. De var ett litet antal pionjärer och ett stort antal studenter, många ingenjörstudenter som lockats hit från sina hemländer. Gruppen var liten till antalet, men hade stor påverkan.

Under 1960- och 1970-talen växte rörelsen från att vara studentorganisation till en allt större organisation. Arab-nationalismen växte sig starkare. Nätet av bröder var stort, intrikat och spritt i många länder, i allt från gräsrotsorganisationer till större organisationer. Att klart definiera vilka som verkligen ingick i rörelsen var och är svårt.

I grova drag utkristalliserar sig tre olika typer/nivåer av brödraskapsorganisationer:

1. Många av medlemmarna har täta kontakter med sina hemländer och organisationens struktur ser också ut som den gjorde i hemlandet. I stort sett ser detta likadant ut i de flesta europeiska länder, med vissa skillnader.
2. En mer "fri" och otydlig typ av organisering, där gruppen ofta grundats av en medlem i brödraskapet. Vissa av medlemmarna ingår i brödraskapet, men inte alla. Idéerna finns där, men är officiellt inte en del av brödraskapet. Det råder delade meningar om hur dessa grupper är uppbyggda.
3. Organisationer som grundats av en person som är född i väst och är barn till en medlem i brödraskapet. Vissa länkar till MB behålls därför.

De här tre olika formerna av grupperingar finns fortfarande kvar. Vem som är med i MB och inte är fortfarande svårt att avgöra. Nätverket mellan olika länder är högst informellt och intrikat, men det finns där. Nätet och kontakterna binds samman via pengar, äktenskap, organisation och ideologier.

Vad vill de?

För de som är 100-procentiga medlemmar i brödraskapet är det yttersta syftet att stödja vad MB gör i hemlandet. Tre huvudaktiviteter går att urskilja:

1. Försöka etablera islam och muslimer i väst, via anpassning till våra strukturer.
2. Att vara "dörrvakter" och representanter för det muslimska samhället gentemot media, politiker och "etablissemangen".
3. Att arbeta med lobbying. Föra fram islam och muslimska frågor så ofta som möjligt, i så många sammanhang som möjligt.

Hur gör de?

EMB möter många svårigheter och utmaningar i dag, bland annat i Storbritannien.

Deras grundmetod bygger på att skapa väldigt många organisationer och underorganisationer, ned på en väldigt specialiserad nivå i väldigt många frågor och inom många områden. I det här arbetet har de en hög organisatorisk nivå och agerar mycket professionellt. Många av dem är smarta och välutbildade, framför allt inom handel och ingenjörskonst. De är väl bekanta med respektive lands organisation och system, som de flexibelt anpassar sig till.

De har också stora tillgångar, framför allt i form av pengar. (Som dels är självgenererade, men även kommer från olika mycket rika sponsorer). De får också en hel del bidrag från de länder de agerar i och även från EU. Detta gör att de till exempel kan arrangera proffsiga events som lockar många människor.

Dessutom har de slagit mynt av att vara flexibla och lierar sig med väldigt många olika aktörer och ingår i en rad olika samarbeten, med i stort sett vilka organisationer som helst. De skapar gärna breda allianser med aktörer från hela den politiska skalan och kring väldigt många olika typer av frågor. De ändrar ofta ståndpunkt och vänder kappan efter vinden vid behov.

Utgör de ett hot eller en möjlighet?

De utgör inget direkt säkerhetshot i väst, med två undantag: HAMAS, (som ideologiskt inspirerats av MB) och genom att vara "the mood music" för framför allt yngre personer som radikaliserats och blivit terrorister (MB:s ideologi, narrativ och miljö kan ha inspirerat till våldsamheter).

När det gäller integration och sociala sammanhang kan EMB däremot vara en utmaning, bland annat för att de är svåra att både upptäcka och hantera. Dessutom ändras deras strukturer och organisation hela tiden och de uppträder och agerar på olika sätt i olika länder.

Är de som rekryteras ens medvetna om vad som sker? Att skillnaden är stor på hur MB ser ut och är organiserade i väst och i muslimska länder var alla överens om.

EMB har påverkats av europeiska staters liberala organisationer när de bildat sina europeiska organisationer (och efter insikten att de inte kan bilda "en muslimsk stat" i väst).

En av talarna nämnde också inledningsvis att termen islamism är svåränvänd och för bred. Man bör vara skarp och noggrann med definitioner och begrepp, som exempelvis demokrati och civilsamhället.

Civilsamhället definierades, enligt Thomas Paine som en instans som är autonom gentemot staten, en definition som sedan dess kommit att förändras. På 1930-talet menade Antonio Gramsci (italiensk filosof) att staten och civilsamhället är olika delar av samma organisation. Under 1980-talet kämpade civilsamhället mot staten när både muren och kommunismen föll. Men om civilsamhället är en del av staten blir det ju svårare att ha staten som fiende.

Rashid al-Ghannushi nämndes, som menar att liberal demokrati delvis är kompatibel med islam. Det berördes också att anledningen till att MB inte lyckades med "kapningen" av revolutionen i Egypten" berodde neo-liberalism. Det egyptiska folket var inte intresserade av ekonomiska frågor. Så ja, delar av liberalismen slår an på MB, men inte idéerna om frihet.

Vad är det som drar MB till mångkulturalism?

De kan inte bilda en muslimsk stat i väst så gällde det att hitta en annan väg framåt. Och här är diskussionen kring offentligt och privat viktig. Är religion en privat fråga? Vem äger frågan och vem avgör svaren? I en mångkulturell miljö har muslimerna, precis som andra religiösa minoriteter, rätt att välja sin väg. Därför omfamnar MB begreppet mångkulturalism och menar att samhället varken är homogent eller identitetsbaserat. I ett mångkulturellt samhälle finns det plats för alla människor och religioner eller livsåskådningar.

När till exempel frågan om funktionsnedsattas eller homosexuellas rättigheter kommer upp talar gärna MB för deras sak. Och i de lägena är det ”bekvämt” att det finns en tydlig representant för islam och muslimerna, nämligen MB.

I den efterföljande diskussionen kom bland annat frågan upp om MB verkligen inser att de är en minoritet. Någon pekade på vikten av att skilja mellan araber och muslimer. ”Ideologin är problemet, inte minoritetsbegreppet.”

Det talades också en del om multikulturalism i relation till hur MB arbetar i Europa. Någon menade att MB i Europa arbetar som MB i Egypten gjorde förr, då staten var fienden. Frågan är vad som händer när de samarbetar med civilsamhället: ser MB de Europas stater som fiender eller inte? Vem eller vilka är MB:s fiender i våra demokratier? I väst är de fria arbeta demokratiskt, men utan fiende. Och här är multikulturalism en del av strategin.

Frågan om våld diskuterades också och någon menade att MB inte tycker att våld måste vara dåligt, men att de avstår från våld för att de riskerar att förlora. Men, de är pragmatiska och flexibla och allt de gör sker i olika steg. I ett krig mot staten kan det kanske var ”lönsamt” att använda våld när det är strategiskt rätt. Å andra sidan: om du är en del av ett etablissemang kan du inte samtidigt bekämpa etablissemang. Så: välj dina strider, var smart, plocka po-
änger. Var tyst, lugn och kalkylerad.

En diskussion om civilsamhället fördes också. Begrepp som ”folkhem-islam” hördes. Och att MB får finansiering från svenska staten i många av sina aktiviteter, cirklar och utbildningar de arrangerar.

Någon påpekade att det också finns tydliga fascistkopplingar till MB och att detta inte ska glömmas bort. Många islamiska tänkare bygger sina idéer om statsbildning på fascistiska idéer. Varpå en diskussion kring begreppet fascism tog vid. Kan vi istället säga totalitär? Och är islamistisk en bra term eller inte?

Frågan vilka bevis det finns för att MB verkligen finns fördes också. Inom samhällsvetenskapen är det betydligt ”svårare” att bevisa fakta än inom naturvetenskapen, med sina mer tydliga regelsystem. Och självklart är MB medvetet om dessa svårigheter och agerar därför därefter. Någon menade att mycket av MB:s verksamhet borde gå att bevisa (till exempel i domstol) genom släktskap och familjeband.

Tariq Ramadan och hans sex olika teman diskuterades också och frågan om dessa teman ser likadana ut i alla länder eller inte. Vissa av dem är universella, andra inte visade det sig. MB är, självklart, flexibla och anpassar sina budskap efter det land och det sammanhang de befinner sig i.

Den första generationens lobbyister arbetade lite annorlunda än de efterföljande. Till en början var EU-samarbetet nytt, för alla inblandade. De som arbetade med lobbying var inledningsvis ofta specialister på ett enda ämne, organisationerna var mindre än i dag och aktiviteten lägre.

Från 1989 och framåt växte lobby-marknaden, aktörerna blev fler liksom ämnesområdena, som också blev mer sofistikerade. De första att ha lobbyister på plats inom EU var stora företag, näringslivet och deras organisationer. De delade upp sitt lobbyarbete på tre nivåer: landsvis, branschvis och ämnesvis och de var mycket vana och villiga att samarbeta, enligt ett redan inarbetat system. Deras främsta mål var att påverka samhället.

Därefter dök civilsamhällets lobbyister upp, tillsammans med journalister, övrig media, NGO:s och tankesmedjor. Deras ingångar och argumentation byggde mer på känslor än på fakta och deras främsta mål var att påverka företagen. Självklart förekom(mer) även samarbeten mellan företag och NGO:s.

Det finns tydliga likheter mellan MB:s arbetssätt och hur företagsvärlden arbetar med lobbying. De är "sammanhängande", systematiska och med en tydlig idé. Men de har en bättre position och en klar fördel jämfört med företagssidan: de "är" nämligen själva sin egen NGO. I många konkreta frågor har de ett stort antal egna organisationer att tillgå. "De tar det bästa från två världar och agerar flitigt och smart utifrån detta", sa Roberta.

Hur arbetar MB inom EU?

De skapar allianser, syns i debatter, är med och skapar policys. Allt detta samtidigt som de bygger sin egen plattform och stärker sitt varumärke: "Vi är kunniga inom islam". De ser till att bli inbjudna till rätt events (ofta arrangerade av en "broder") och väl där så skapar och bygger de relationer. De är närvarande, synliga och systematiska. De ser också till att finnas på politikernas agenda genom att ständigt vara aktuella, angelägna, synliga och flexibla. När det gäller frågor som rör islamofobi, integration och migration ser de alltid till att hålla sig framme och delta aktivt.

MB har en stark struktur kring hur de arbetar inom EU. De är välorganiserade och systematiska rakt igenom det politiska spektrumet. De vet vilka de ska påverka och få med sig samtidigt som de är sofistikerade. Att jämföra med hur många andra ("vi") arbetar, nämligen: oorganiserat, få till antalet, som arbetar på olika håll istället för att arbeta tillsammans. "Vi är rationella, de är emotionella. Vi har ont om pengar, de har gott om pengar. Vi har inte samma agenda, samarbetar dåligt och får därmed svag påverkan."

MB ser till att omsorgsfullt välja ut vilka de försöker påverka. De väljer personer som är centralt placerade med stor möjlighet att påverka. "Hur lyckas de med detta? Är det via pengar eller vad? De ser till att vara nyckelaktörer själva eller att samarbeta med nyckelaktörer. De arbetar med EU-stöd och de arbetar på alla nivåer där beslut tas: inom EU, nationellt och vidare ner i varje land."

Det finns två tydliga områden som MB valt att agera inom på EU-nivå: de arbetar mot radikaliserings och inom flyktingfrågan och den aktuella flyktingströmmen. I de här frågorna är de starka inom EU, medan de håller en betydligt lägre profil på landnivå.

Varför väljer MB att till exempel arbeta mot radikaliserings?

De gör detta för att det ger dem ett erkännande och gör dem synliga, vilket sedan kan hjälpa

dem att även stärka sin lokala position. De kan ibland också välja att driva en lokal fråga på EU-nivå, för att förstärka sig själva.

Är EU-politikerna medvetna om vad som sker? Ser och förstår de MB:s agerande? Roberta menade att politiker ofta är misstänksamma ”över lag”, medan det är helt andra mekanismer som styr när det gäller att betala ut pengar. Och eftersom MB är välorganiserade i allt de gör, är det många som väljer att samarbeta med dem. Om övriga aktörer framstår som virriga, dåligt organiserade och utan samarbete sinsemellan, faller valet på MB.

Någon annan undrade hur de kan lyckas så bra trots att de är ”så små”? De är ideologibase-
rade (de har sitt ”utopia” som de tror på). Av den anledningen kan de till exempel samarbeta med bland annat kommunister, som också har ett bortre mål (en utopi) att sträva mot. Och här är alla medel tillåtna för att nå målet. Drivkrafterna är olika, men språket och den gemensamma fienden förenar.

Samma resonemang ligger bakom MB:s samarbeten med olika minoriteter; kampen är densamma. De förenas i sin kamp mot majoritetssamhället och mobiliserar därmed sina krafter. De pratar samma språk. ”Vårt misstag är att vi bjuder in dem och låter dem vara experter, vilket de utnyttjar. Det i kombination med social mobilisering gör dem starka.”

Någon annan menade att vi har svårt att se vår egen akademiska historia i Europa. Inser vi hur postkolonialismen och vårt ”anti-orienten-tänk” påverkar oss? En tredje menade att MB är ”vad vi vill att de ska vara”. Via dem blir vi av med vårt dåliga samvete. ”Framtiden för muslimer i Europa beror på hur vi behandlar dem.”

EMB antog nya regler 1994, som bland annat bestod av nya landregler som reglerar hur alla länder ska förhålla sig till Egypten. En av reglerna slår bland annat fast att alla medlemsländer ska betala till moderorganisationen och att ingen får fatta beslut utan att stämma av med Egypten. Ett SHURA-råd bestämmer allt i respektive land. Där finns också regler för hur moderorganisationen och de olika ”grenarna” ska samarbeta.

Två böcker kom under 1990-talet, skrivna av Yusuf al-Qaradawi: *Priorities of the Islamic movement* (1990) och *Jurisprudence of Priorities* (1995).

Enligt EMB gäller det att hela tiden prioritera; all utveckling sker stegvis och därför gäller det att prioritera och tänka efter. Ett felaktigt beslut kan få ödesdigra konsekvenser. ”Det gäller att ta rätt beslut i rätt tid.” Målet är det viktiga och det gäller att ta rätt beslut på sin väg fram emot målet.

Den internationella huvudregeln för MB är att ”rule the world”. I väntan på detta och i de fall där bröderna/muslimer över lag lever i minoritet i sitt hemland, vill de leva i ett ”ghetto”, tills målet om att islam som den världsomspännande religionen är uppnått.

Här har brödrskapet detaljerade regler för hur livet i ghettot ska byggas upp, när det gäller att skapa egna skolor, domstolar, affärer och så vidare. Här vill de leva i en egen och stängd värld i väntan på att ”ta över världen”. Och även här gäller mottot: ”Ta inte för snabba beslut. Allt tar tid. Tids nog når vi målet.”

Under rubriken Europeiska relationer nämndes några viktiga aktörer:

- FIOE
- FEMYSO
- The European Council for Fatwa and Research
- Taqwa Bank (I Tyskland och Schweiz)
- Milli Görüs

EMB i Sverige har bland annat varit tätt involverade med olika personer inom Socialdemokraterna, där de spelat det politiska spelet väl. 2006 bryter dock Socialdemokraterna helt med EMB.

EMB är relativt väl representerat i det svenska samhället, även om EMB och svenskar över lag har olika definitioner av begrepp som demokrati, dialog och integration.

Social movement theory har flera användbara koncept i det här sammanhanget. Det går bland annat att prata om strukturella möjligheter och hinder. Positiva strukturer kan vara: pengar, kulturell mening och kollektiva värderingar samt politiska samarbeten.

Det finns flera kulturella möjligheter för EMB just i Sverige, till exempel mångkulturalism och jämställdhet samt islamofobi och/eller rasism. De här begreppen kan användas eller ses som strukturella verktyg. ”Det är viktigt att förstå denna kontext och vilka möjligheter EMB har att utnyttja detta. Det gäller också att förstå hur ’vi’ fungerar”.

EMB passar väl in i våra ”multikulturella ramar”. Här kan de tala om sin muslimska identitet och sitt muslimska civilsamhälle utan att vi höjer allt för mycket på ögonbrynen. Här har våra ”samhällen” till och med vissa likheter.

I vårt pluralistiska samhälle ger vi EMB möjlighet att slå an till sina egna ledord. Deras system fungerar helt enkelt väl ihop med det svenska. EMB fyller och skapar sitt budskap med hjälp av en religiös idé, medan vi pluralister lovordar mångkulturalism och demokrati.

”Vi ger dem strukturen och basen för att agera och finnas här. Mångkulturalism passar EMB väl. Deras struktur och språkbruk blir lätt förstådda av oss.”

I den efterföljande diskussionen ställdes bland annat frågorna: Finns brödraskapet eller inte? Är de verkligen ett hot i Sverige? Och ska staten finansiera deras verksamhet? Frågeställaren menade att vi behöver besvara de här frågorna tydligt och klart. Vi behöver samla ihop vår spridda kunskap och paketera bevisen väl. ”Vi måste VISA att EMB verkligen är ett problem.”

Någon annan menade att vi behöver ett språkbruk för att kunna beskriva och kritisera både oss själva och islam. ”Det kan räcka med vissa justeringar och förtydliganden. Vi har skapat en grogrund för att mångkulturalism är ’lag’ i Sverige och håller man inte med om det, så blir man snabbt kallad för rasist. Att alla ska integreras gör vårt samhälle sårbart.”

1. Lär av andra länder, inte bara av svenska forskare. Se vad som kommit fram ibland annat Tyskland, Österrike och Belgien. Om vi kan visa att det finns en europeisk trend så finns det anledning att ta frågan på allvar även i Sverige.
2. Involvera UD/Säkerhetstjänsten. De kan ha nytta av den kunskap som finns och behöva samla information om brödraskapet, till exempel kring asylärenden.

3. Samla citat och fakta för att kunna motbevisa EMB när de ställer sig upp och talar för kvinnors eller homosexuellas rättigheter. Om vi kan bevisa att de säger en sak på ytan men i andra sammanhang säger och agerar annorlunda, så målas en annan bild av dem upp.

Eftersom det finns många ”högerpopulister” och kristna grupper som också är emot abort och som är homofober så blir detta inte hållbart, menade någon.

En annan röst höjdes för att verkligen vara rädd om den svenska pluralismen. Backlashen kan vara hård. ”Se bara vad som nu händer i Österrike, Ungern och andra länder. Där är polariseringen stor.”

Någon menade att det verkligen gäller att ta reda på EMB:s sanna själ, för att bättre förstå dem. ”De är kanske inte den farligaste aktören, men de är en viktig påverkare med stor makt och de påverkar oss. Då behöver vi förstå dem för att veta vad vi ska se upp för och hur vi ska agera. För om EMB försvinner kan det skapas ett vakuum. Och vad händer då, vilka möter vi då?”

Några MB-ledare och ”begrepp”:

- Hassan al-Banna: Grundade MB 1928. För honom var MB en social och politisk rörelse som behövde ett religiöst innehåll.
- Sayyid Qutb: ”The master of adaptation”. En modern man, med mustasch istället för helskägg. Han blev invald i MB 1952 och satt sedan i fängelse 1955–1966. Hans fokus (och hans berättelser) var mer religiösa. Mening och moral stod i fokus. Qutb fick en rad fiender, som försökte skapa nytt innehåll, mer anpassat till ett nytt sammanhang och som var mer socialt anpassat.
- Taghyir al-munkar: ”Command right, forbid wrong.” Ett begrepp som handlar om att förbjuda det skamliga, felaktiga till förmån för det rätta. Qutb menade att begreppet endast är användbart i den muslimska staten.
- Qutbs Jihad: När ingen lyder eller lyssnar. Den absoluta plikten. Ett sätt att återta stoltheten för det muslimska samhället och dess identitet.

MB anpassar sig i sitt sökande efter en ny fiende. I Europa är deras fiende försvunnen. Frågan är nu hur deras fiende kommer att se ut och formas i Europa? Det kvittar vad någon sagt eller skrivit, det är vad vi gör med denna information som spelar någon roll.

”Var inte MB:s fiende, den som de söker efter. Var istället smart, klok, mogen och listig. Ta initiativet, var inte reaktiv. Förstå hur de tänker. De är mindre än de säger sig vara, så blås inte upp dem!”

Islamofobi och rasism är MB:s fiender. Fienden finns redan och vi ska inte hjälpa dem mer. Istället borde vi använda andra ord och tänka på hur vi uttrycker oss. ”Bjud dem inte på detta, ge dem inte öppet mål. Vi ska visa att vi inte är rädda eller chockade.”

”Vi förstår hur de jobbar och hur många de är. Vi vet detta, men frågan är nu: hur hanterar vi dem? Det är det viktiga. Vi måste också förbereda oss och ha en B-plan. Om pengaflödet till

dem kanske stängs, hur agerar vi då? Detta måste vi tänka igenom och vara pro-aktiva istället för att vara reaktiva.”

Framtida forskning och policy-rekommendationer

Den avslutande diskussionen cirklade kring frågorna: Vad mer än det som hittills framkommit behöver vi veta om MB? Har vi några policy-rekommendationer?

Någon menade att vi har mycket kunskap, som det nu handlar om att paketera rätt och fundera på hur vi för ut denna information och i vilka kanaler. Förpackning snarare än innehåll är frågan nu.

I Storbritannien valde de, inför utgivandet av en MB-rapport, att be en politiker att skriva förordet. Det kan vara ett sätt att gå tillväga.

Någon menade att en väg att gå är att prata om till exempel mångkulturalism på ytan, rent strategiskt. Och att sedan kombinera detta med ”naming and shaming” parallellt. ”Vi måste vara strategiska, ha en plan B och lyfta upp deras rasism, homofobi och berätta hur ojämlika de är.”

”Var noggrann, ha en bra story som är faktaspäckad och kombinera den med några bra ’trigger-händelser’.”

Att försöka göra det komplexa enkelt, var ett annat råd. Att skriva om dem så att alla förstår. Att göra en komplex berättelse lättbegriplig.

Någon menade att det kan handla om att ha en ”meta-berättelse”. Utifrån denna enkla berättelse kan man sedan komma med policyrekommendationer, och de bör utdelas ”klustervis”, typ skapa ”action-points” till varje målgrupp. ”Visualisera och var tydliga!”

Det många efterfrågar är en tydlig bild av: nätverket, hierarkierna och vilka personer som är involverade.

Någon frågade sig vilka begrepp vi ska använda. Att det är viktigt att vara tydlig. Ska vi exempelvis använda islamism? Islamisk aktivism? Militant islam eller politisk islam? Eller bara extremism?

Någon tyckte att vi skulle göra debatten ”mainstream” och angelägen; en debatt som angår politiker och journalister. Rapportens sammanfattning bör vara ”populär”, medan detaljer och djupare fakta får komma längre ned i rapporten.

Någon annan menade att det är viktigt att utveckla någon form av system där vi hittar ett antal centrala punkter, med till exempel pengaflödet till MB som en av dem. Att definiera tydligt vad vi menar är också viktigt. Och att inte ”ge dem för lätta bollar”.

En annan röst hördes för att rada upp MB:s egna argument och att sedan dekonstruera dem (för att slippa debatten längre fram). Att ta deras organisation och bryta ner den enligt principen ”a good defence is a good offence”.

